

4 514 (2 п)
• Р 673

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ГОРБЕНКО ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ

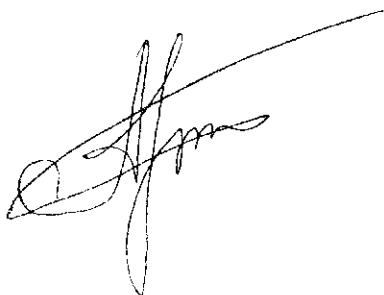
УДК 796.077.4

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ КАДРОВОЇ
ПОТРЕБИ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В УКРАЇНІ**

24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту



Львів – 2002

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано у Харківській державній академії фізичної культури
Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Приходько Іван Іванович
Харківська державна академія фізичної культури,
завідувач кафедри організації масової фізкультурно-
оздоровчої роботи

Офіційні опоненти доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Круцевич Тетяна Юрївна,
Національний університет фізичного виховання та
спорту України,
проректор з науково-дослідної роботи;

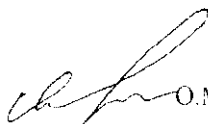
кандидат педагогічних наук, доцент
Дугчак Мирослав Васильович,
заступник Голови Державного комітету України з
питань фізичної культури і спорту.
Провідна установа: Дніпропетровський державний інститут фізичної
культури, кафедра теорії фізичного виховання,
організації і управління фізкультурним рухом,
Державний комітет України з питань фізичної культури
і спорту, м. Дніпропетровськ.

Захист відбудеться 22 березня 2002 року о 15 годині на засіданні
спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного інституту
фізичної культури за адресою: 79000, м.Львів, вул.Костюшка, 11.

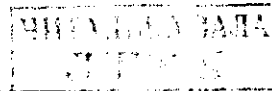
З дисертацією можна ознайомитися у бібліотечі Львівського державного
інституту фізичної культури (79000, м.Львів, вул.Костюшка, 11)

Автореферат розісланий

17 лютого 2002 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради  О.М. Вацеба





ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Сучасний період суспільного життя України характеризується принципово новою ситуацією, що склалася в різних сферах, у тому числі й у такій важливій та динамічній, як фізична культура і спорт.

В умовах переходу України на нові соціально-економічні відносини в суспільстві нагріла необхідність здійснення заходів щодо удосконалення системи управління фізичною культурою і спортом. Рівень розвитку фізичної культури і спорту залежить від успішної роботи фахівців, тому одним з основних напрямків діяльності фізкультурних організацій є робота з кадрами.

Проблеми удосконалення управління фізичною культурою і спортом з питань визначення потреби, підготовки, політу, підвищення кваліфікації кадрів розглядаються у працях М.М. Баки, М.В. Дутчака, О.М. Жданової, Т.Ю. Крупевич, Т.М. Курчаби, Ю.П. Мітуди, В.І. Мудрика, М.О. Олійника, І.І. Приходька, В.Г. Савченка та інших, які вважають, що управління у даній сфері потребує наукових обґрунтувань механізмів забезпечення реалізації основних та спеціальних функцій.

Актуальність розробки механізму визначення потреби у фахівцях сфери фізичної культури і спорту відзначається основними державними документами: Законом України «Про фізичну культуру і спорт», у якому визначені основні напрямки впровадження фізичної культури і спорту; концепцією підготовки фахівців фізичної культури в Україні; підтверджується положеннями Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» на 1999-2005 рр. Таким чином, кадрове забезпечення є пріоритетним напрямом подальшого розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Аналіз стану розвитку фізичної культури і спорту свідчить про щорічне зниження рівня організації фізкультурно-оздоровчої роботи у сільській місцевості, за місцем проживання. У деяких регіонах зменшилась кількість спортивних шкіл, фізкультурних осередків за місцем проживання та у виробничій сфері. Найбільшою мірою ці проблеми стосуються обласної, міської і районної ланок, які визначають розвиток фізичної культури і спорту.

Науковий аналіз забезпеченості кадрами та розробка на його основі методики і цільової програми потреби у фахівцях фізичної культури з урахуванням прогресивних тенденцій розвитку сфери буде сприяти ефективності діяльності щодо забезпечення кадрами.

Візяток роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в рамках Зведеного плану науково-дослідних робіт Державного комітету з фізичної культури і спорту України на 1998-2000 рр. за темами: «Удосконалення організації і управління фізичною культурою і спортом у системі державних і

громадських органів» з номером державної реєстрації № 019925001100, індекс УДК 796.078 і «Наукове обґрунтування програмно-нормативного забезпечення системи фізичного виховання і спорту для всіх» із номером державної реєстрації № 0199U000937, індекс УДК 796-05. Автором проведено підготовку і збір теоретичного та практичного матеріалу з питань обґрунтування кадрової потреби фізичної культури і спорту, використання методики її визначення, а також розробка практичних рекомендацій вдосконалення механізму управління кадровим забезпеченням сфери.

Об'єкт дослідження – кадрова потреба сфери фізичної культури і спорту.

Предмет дослідження – процес удосконалення системи визначення потреби у фахівцях фізичної культури і спорту.

Мета роботи – розробка шляхів і засобів оптимізації діяльності органів управління фізичної культури і спорту для удосконалення механізму визначення потреби в кадрах

Завдання дослідження:

1. Провести ретроспективний аналіз кадрової політики в Україні, виявити тенденції та особливості кадрової роботи фізкультурних організацій.
2. Виявити етап регіональної потреби у фізкультурних кадрах, виявити чинники, які стримують її оптимальне забезпечення
3. Виявити організаційні резерви підвищення ефективності використання кадрів.
4. Розробити й обґрунтувати методику визначення потреби у фахівцях для органів управління фізичної культури
5. Розробити цільову програму потреби у фахівцях фізичної культури м. Харкова на період 2001-2005рр

Методи дослідження. У роботі застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: аналіз літературних джерел; аналіз документів; контент-аналіз; опитування; експертна оцінка; організаційний аналіз; організаційний діагноз; програмно-цільовий метод; методи математичної статистики.

Наукова новизна. Вперше систематизованому науковому дослідженню підлягає проблема визначення регіональної потреби у фахівцях фізичної культури і спорту з врахуванням сучасних законодавчих, нормативно-правових, соціально-економічних, освітніх і ресурсних змін у діяльності фізкультурних організацій сфери.

Здійснено аналіз діяльності органів управління фізичної культури і спорту в системі освіти та виявлені організаційні резерви регулювання її кадрового забезпечення, які базуються на удосконаленні механізму управління фізичною культурою і спортом на базі виявлення потреби в кадрах із урахуванням перспектив розвитку сфери.

Розроблено науково-методичні підходи визначення потреби у фахівцях для установ освітньо-виховної сфери.

Отримано нові дані про стан планування кадрового забезпечення, перспективного прогнозування потреби, організації роботи з підготовки кадрів, прийняття рішень із кадрових питань, контролю і перевірки виконання, а також про чинники, що обумовлюють стан зазначених процесів.

Розроблено та обгрунтовано цільову програму потреби у фахівцях фізичної культури і спорту в м. Харкові на 2001-2005 р.

Теоретичне значення. Розроблено науково-методологічну основу прогнозування потреби у фахівцях фізичної культури і спорту, яка надає можливість сформулювати цільову програму ефективного управління сферою фізичної культури і спорту.

Практичне значення. Практична значимість визначається і тим, що дослідження безпосередньо спрямовано на реалізацію найважливіших положень удосконалення управління кадровими процесами, які впливають із статей Закону України «Про фізичну культуру і спорт»; Закону України «Про освіту»; Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації»; Указів Президента України; сучасної державної кадрової політики в Україні.

Отримані в результаті застосування розробленої методики показники кадрової потреби дозволяють керівникам органів управління ефективніше вирішувати питання кадрового забезпечення, планувати підготовку кадрів, підвищувати їхню кваліфікацію, виявляти потребу у фахівцях, що сприяє підвищенню ефективності і якості управління фізкультурним рухом.

Матеріали проведеного дослідження можуть бути використані у навчальному процесі спеціалізованих кафедр фізкультурних навчальних закладів, семінарів для працівників органів управління, організації виховної роботи з кадрами, а також у науково-дослідній і організаційно-управлінській діяльності.

Практичне значення дослідження підтверджують позитивні відгуки керівників органів управління Харківської області, де були впроваджені в практику його результати.

Особистий внесок дисертації. Автором розроблено: методику визначення потреби у фахівцях фізичної культури і спорту організацій системи освіти; практичні рекомендації з визначення кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту; цільову програму і перспективний комплексний план потреби у фахівцях фізичної культури і спорту м. Харкова на 2001-2005 р. У роботах, виконаних у співавторстві, здебільше належить частина, що стосується пошуку матеріалу та його аналізу.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертації були представлені на четвертому міжнародному науковому конгресі у

м. Києві (2000 р.), трьох Всеукраїнських і двох міжнародних науково-практичних конференціях аспірантів у м. Белгороді (РФ) (1999 р.), м. Львові (2000 р.), м. Рівному (2001 р.), м. Харкові (1999, 2000 рр.); наукових та науково-методичних конференціях Харківського державного інституту фізичної культури (1998, 1999, 2000, 2001 рр.), на семінарах і нарадах керівних фізкультурних працівників Харківської області (1999, 2000, 2001 рр.).

Публікації. Основні результати дисертації представлені в 11 публікаціях: 5-ти статтях у наукових спеціалізованих виданнях України, 6-ти статтях у збірках матеріалів і тез конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація містить 208 сторінок тексту, 13 таблиць, 7 рисунків, 6 додатків. Складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій і списку використаних джерел, що містить 199 найменувань, із них 19 – іноземних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі – обґрунтовано актуальність теми дисертації, показано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами й темами, визначено об'єкт, предмет, викладено мету дослідження й завдання роботи, методи дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення, подано інформацію про апробацію роботи, загальні відомості про публікації з проблем дисертаційного дослідження, зазначено структуру дисертації та обсяг.

Перший розділ – «Гносеологічний аналіз формування системи підготовки фахівців і визначення кадрової потреби у сфері фізичної культури і спорту» – подано теоретичний аналіз етапів розвитку системи підготовки фізкультурних фахівців з кінця XIX до наших днів, її особливостей, включає висвітлення проблемного підходу до удосконалення механізму кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Сфера фізичної культури і спорту в Україні протягом всього періоду свого розвитку відчувала потребу в підготовці фізкультурних кадрів. Сучасний механізм кадрового забезпечення повинен базуватися на науково-обґрунтованих засобах регулювання, які необхідно виявити шляхом застосування системного і комплексного підходу до вирішення кадрових проблем.

Згідно затвердженого в Україні у 1994 році Переліку і номенклатури спеціальностей вищої школи освіти готують фахівців за такими спеціальностями: фізичне виховання, фізична реабілітація, олімпійський і професійний спорт. Вищі навчальні заклади країни ведуть підготовку викладачів фізичного виховання і спорту, організаторів масової фізкультурно-оздоровчої роботи, тренерів з різних видів спорту, фахівців інформаційно-засобищення фізкультурного руху.

інструкторів та інших. Розпочато роботу з підготовки керівників фізичної підготовки і спорту для Збройних Сил України. Разом з тим, у розрахунках поточної і перспективної потреби у фахівцях іноді ще допускаються помилки, які призводять до зайвих матеріальних витрат на їх підготовку, а також до небажаних соціальних і моральних наслідків.

Другий розділ – «Методи і організація дослідження» – містить описання застосованих наукових методів та етапи проведення дослідження. У роботі було використано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового дослідження.

Дослідження проводилося у чотири етапи:

- на першому етапі з 1997 до 1998 року, вивчалася історія формування системи підготовки кадрів в Україні, зокрема характеристики потреби сфери фізичної культури і спорту в кваліфікованих фахівцях.

- на другому етапі з 1998 до 1999 року, розроблено методику визначення потреби у фахівцях фізичної культури і спорту, проведено її шлотажне апробування в організаціях системи управління фізичної культури і спорту.

- на третьому етапі з 1999 до 2000 року, сформовано цільову програму та перспективний комплексний план потреби у фахівцях фізичної культури і спорту м. Харкова на 2001-2005 р. Дослідженню піддавався зміст діяльності керівників управлінь і комітетів з питань фізичної культури і спорту; фахівців управління, комітетів і рад добровільних спортивних товариств, директорів, заступників директорів спортивних шкіл та навчальних закладів (усього 523 особи), а також діяльність фізкультурних організацій Харківської області й м. Харкова щодо вирішення кадрових проблем.

- на четвертому етапі з 2000 по 2001 рік, проведено впровадження результатів дослідження у практику діяльності фізкультурних організацій.

У **третьому розділі** – «Теоретичне і практичне обґрунтування механізму управління кадровим забезпеченням сфери фізичної культури» – вивчено і обґрунтовано ціннісний підхід до фізичної культури як складової загальної культури майбутніх фахівців, проаналізовано діяльність державних і громадських органів управління з питань формування і проведення кадрової політики, оцінено професійну значущість кваліфікованих фахівців фізичної культури і спорту.

Дослідження сучасних особливостей функціонування сфери фізичної культури і спорту дозволило виявити основні цінності, які повинні формувати фізкультурні фахівці серед населення з метою залучення до систематичних занять (табл.1).

Було встановлено, що ставлення до цінностей, які повинні засвоїти майбутні фахівці, потребує кардинальних змін в органах управління фізичної культури і спорту, навчальних закладах, змісті професійної підготовки викладачів, тренерів, вчителів, відновлення і впровадження пріоритетних

Ставлення фахівців фізичного виховання до цінностей фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві

	ЦІННОСТІ	Відношення фахівців (у %)		
		Загальні дані	Чоловіки	Жінки
1.	Зміцнення здоров'я	98,5	98,8	98,2
2.	Виховання рухових якостей	96,1	94,0	98,2
3.	Виховання волі і характеру	95,9	97,5	94,3
4.	Можливість виховання людей	90,5	86,1	94,9
5.	Заняття фізичною культурою під керівництвом фахівців фізичного виховання	96,5	97,5	95,5
6.	Радість від спортивних перемог	96,8	97,5	96,1
7.	Досягнення високої працездатності	95,2	93,8	96,6
8.	Красива статура	90,7	88,2	93,2
9.	Відпочинок, розвага, задоволення	86,4	81,1	91,7
10.	Задоволення від спілкування з людьми в процесі занять	83,1	83,9	82,3

методичних документів, навчальних планів, програм, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій та вказівок, що забезпечують запровадження у фізичному вихованні кожної конкретної особистості.

Сучасні управлінські, організаційні, економічні та соціальні відносини у сфері фізичної культури і спорту України, спричинили ряд чинників впливу на стан забезпечення кадрами. Були виявлені загальні і окремі чинники, що впливають на кадрове забезпечення галузі фізичної культури і спорту.

Загальними чинниками є: низька заробітна плата, некомфортність і погане забезпечення робочих місць, відсутність державного розподілу молодих фахівців, нерациональний підбір кадрів, недостатня атласна інюю вибору професій, незабезпеченість середнім, обслуговуючим та технічним персоналом.

Окремими чинниками виявлені: неспatialність населення опанувати заняття фізичною культурою під керівництвом фахівців, нестабільність економічної системи, відсутність перспективи професійного росту кадрів, острах керівників навчальних закладів довіряти більш високі посади молодим фахівцям, епізодичне прийняття рішень із кадрових та інших питань, відсутність забезпеченості соціальними умовами побуту, відпочинку й оздоровлення, недостатнє фінансування спортивних змагань і навчального процесу, неуважне відношення керівників організацій до фізкультурних кадрів.

Отримані дані дозволили встановити, що для зміни ситуації державна кадрова політика повинна базуватися на необхідному фінансуванні, науково обґрунтованому управлінні та організації, правовій і соціально-економічній захищеності населення. При цьому повинні створюватися умови для підготовки, перепідготовки кадрів, а також задоволення потреби у кваліфікованих фахівцях.

Аналіз значущості професійної діяльності виявив зростаючу соціальну потребу в організації і проведенні масової фізкультурно-оздоровчої роботи з різними контингентами населення кваліфікованими фахівцями, які володіють значним обсягом знань з різних аспектів медицини, психології, гігієни, теорії та методики фізичної культури, економіки, широким арсеналом організаторських і управлінських навичок.

Під час дослідження було отримано оцінку значущості, яку дали фахівці основним напрямкам впровадження фізичної культури і спорту, згідно Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (табл.2).

Таблиця 2

Оцінка фахівцями значущості основних напрямків впровадження фізичної культури і спорту

Напрямки впровадження фізичної культури і спорту	Оцінка (за 5-ти бальною шкалою)
Фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій сфері	3,5
Фізкультурно-оздоровча діяльність у соціально-побутовій сфері	3,4
Фізкультурно-оздоровча діяльність у навчально-виховній сфері і сфері фізичного виховання	3,9
Фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність серед інвалідів	3,6
Фізкультурно-оздоровча діяльність окремих категорій громадян	3,7
Самодіяльний масовий спорт	3,4

За результатами аналізу виявлено, що в нашій країні для раціонального розвитку сфери величезного значення набуває систематизоване початкове виховання і розвиток у населення умінь і навичок участі в заняттях фізичними вправами під керівництвом кваліфікованих фахівців.

У **четвертому розділі** – «Основні положення методики визначення потреби в кадрах фізичної культури» – обґрунтовано застосування складових компонентів методики, на основі якої зроблено розрахунок потреби у фахівцях фізичної культури і спорту у закладах освіти, спортивних школах, а також визначені

показники прогностичної потреби організацій Харківської області й м. Харкова у кваліфікованих фахівцях.

Виконуючи Закон України «Про фізичну культуру і спорт», органи державної виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту, освіти та охорони здоров'я, з урахуванням пропозицій відповідних громадських фізкультурних організацій, визначають потребу у фахівцях фізкультурно-оздоровчого і спортивного профілю. У зв'язку з цим, для розв'язання завдань дослідження, цілеспрямовано визначався стан забезпеченості та потреби у фахівцях фізичного виховання в закладах освіти і спортивних школах м. Харкова і Харківської області.

Аналіз довів, що кошти на введення посад фахівців з фізичного виховання у *дитячих дошкільних установах* виділяються тільки за умови наявності матеріально-технічного забезпечення. Дитяча дошкільна установа для введення посад таких фахівців повинна мати спортивний зал, басейн для плавання дітей плавання і відповідне обладнання. Це зумовлено тим, що державні органи, які відповідають за введення посад фахівців фізичного виховання, як зазначено у Законі України «Про фізичну культуру і спорт», не мають чіткого уявлення про реальну потребу в них. Наші розрахунки дозволяють зробити висновок, що за умови введення в кожній дитячій дошкільній установі посад фахівців фізичного виховання, додаткова потреба, з урахуванням необхідних посад складе 90,1%.

У процесі дослідження проблеми, було зроблено висновки про те, що ситуація сформована у системі дошкільних установ Харківської області диктує наступні положення щодо введення посад фахівців фізичного виховання: кожна дошкільна установа може мати посаду фахівця у штатному розписі залежно від кількості навчальних груп. Відповідно до програмних вимог, у дитячих дошкільних установах основні заняття фізичного виховання проводиться 3 рази на тиждень тривалістю: 20 хвилин – у молодшій групі, 25 хвилин – у середній групі і 30 хвилин – у старшій групі. Визначення педагогічного навантаження фахівця фізичного виховання обсягом 18 годин на тиждень дозволило ввести норми наявності штатних посад (табл.3).

Таблиця 3

Показники здатності обслуговування фахівцем фізичного виховання дитячої дошкільної установи з педагогічним навантаженням 18 годин на тиждень

Групи дитячої дошкільної установи	Параметри діяльності	
	Тривалість одного заняття (у хвил.)	Кількість груп з якими проводиться заняття впродовж тижня
Молодша	20	14
Середня	25	11
Старша	30	9

Потребу дитячих дошкільних установ у фахівцях фізичного виховання пропонуємо розраховувати за формулою (1).

$$ПТ = (КОГ \cdot ТОЗ + КЗГ) : (ПН \cdot АкГ) \quad (1)$$

де ПТ – потреба у фахівцях фізичного виховання;

КОГ – кількість груп, які обслуговуються впродовж тижня;

ТОЗ – тривалість одного заняття;

КЗГ – кількість занять однієї групи на тиждень;

ПН – педагогічне навантаження фахівця фізичного виховання (18 годин на тиждень);

АкГ – академічна година дорівнює 45 хвилинам.

Виходячи із показників здатності фахівця фізичного виховання дитячої дошкільної установи з педагогічним навантаженням 18 годин на тиждень проводити повноцінну роботу, були зроблені розрахунки показників потреби в посадах фахівців фізичного виховання. Згідно наших розрахунків у Харківській області необхідно додатково ввести 270 ставок, а в м. Харкові 174 ставки у штатні розписи вищезазначених установ.

Визначення потреби у фахівцях фізичного виховання для загальноосвітніх навчальних закладів проводилось за формулою (2):

$$ПТ = (КУ : \Delta Н) \cdot (КЧГ : КГВ) \quad (2)$$

де ПТ – загальна потреба у фахівцях фізичного виховання;

КУ – загальна кількість учнів;

$\Delta Н$ – середня наповненість класів;

КЧГ – кількість годин занять одного класу на тиждень;

КГВ – загальна кількість годин педагогічного навантаження на одну ставку викладача на тиждень.

Проведені розрахунки потреби у фахівцях фізичного виховання, за умови введення додаткових уроків фізичної культури в загальноосвітніх школах Харківської області, визначили, що необхідно 2457 ставок викладачів, що в 1,6 разів більше, ніж існуючий штатний розпис (табл. 4).

Отримані дані свідчать, що кадрове забезпечення системи загальноосвітніх шкіл області при існуючій кількості занять з фізичної культури (2-а рази на тиждень) є недостатнім. Відчувається потреба у фахівцях фізичного виховання, а введення додаткових уроків підвищить вимоги до задоволення потреби у них. Удосконалення кадрового забезпечення системи загальноосвітніх шкіл потребує підвищення якості перспективного планування розвитку сфери, пошуку шляхів обґрунтованого і реального прогнозування.

Таблиця 4

Показники загальної потреби у фахівцях фізичного виховання загальноосвітніх шкіл Харківської області

Кількість занять фізичного виховання на тиждень	Навантаження викладача на тиждень (у годинах)	Потреба у фахівцях фізичного виховання (посади)
2	18	1645
3	18	2457
3	24	1850

Фізичне виховання є невід'ємною частиною *професійно-технічної освіти*. Цей процес здійснюється через адміністрацію, керівників і викладачів фізичного виховання. Зазначена підсистема, із запровадженням третього уроку фізичного виховання, відчує додаткову потребу у фахівцях (34%). Розрахунки потреби у фахівцях для закладів професійної освіти здійснювалися за формулою (3):

$$ПГ = (КУ : ДН) \times (КГТ : КГВ) \quad (3)$$

де ПГ – загальна потреба у фахівцях фізичного виховання;

КУ – загальна кількість учнів;

ДН – середня наповненість груп (30 чоловік);

КГТ – кількість годин занять однієї групи на тиждень;

КГВ – загальна кількість годин педагогічного навантаження на одну ставку викладача фізичної культури на тиждень.

Розрахунки потреби професійно-технічних навчальних закладів Харківської області у фахівцях фізичного виховання дозволили виявити основні показники загальної (табл.5) і додаткової потреби у ставках, виходячи з 2-ох занять на тиждень та навантаження викладача 18 годин.

Таблиця 5

Показники загальної потреби професійно-технічних навчальних закладів Харківської області у фахівцях фізичного виховання

Кількість годин занять на тиждень	Кількість годин навантаження викладача	Потреба у фахівцях фізичного виховання (посади)
2	18	104
3	18	156
3	24	117

Загальна потреба професійно-технічних навчальних закладів Харківської області складає 104 посади, а додаткова потреба – 2 посади фахівців фізичного виховання. При введенні 3-ох занять на тиждень і навантажувачі викладача 18 годин на тиждень, потреба у фахівцях складе 156 ставок, а додаткова потреба – 54 ставки. Якщо навантаження викладача буде визначатися із розрахунку 24 години на тиждень та триразових заняттях – загальна потреба складе 117 ставок фахівців, а додаткова потреба – 15 ставок. Також необхідно врахувати, що в кожному професійно-технічному навчальному закладі є посада керівника фізичного виховання. За розрахунками загальна потреба складає 209 посад фахівців, а забезпеченість галузі на 2000-2001 навчальний рік – 102 фахівця на всі 53 навчальні заклади Харківської області.

Розрахунок потреби *вищих навчальних закладів у фізкультурних фахівцях* здійснювався шляхом співставлення загальної кількості груп студентів та кількості груп, з якими працює викладач фізичного виховання на одну ставку. Розрахунок виконувався за формулою (4):

$$ПТ = ЗКГ : КГС \quad (4)$$

де ПТ – загальна потреба;

ЗКГ – загальна кількість груп студентів;

КГС – кількість груп на одну ставку викладача.

Зробивши розрахунок потреби у фахівцях фізичної культури і спорту для системи вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації Харківської області, були отримані показники, які необхідні для забезпечення проведення 3-ох занять на тиждень. Це вимагає перегляду кількості штатного складу навчальних закладів, оскільки загальна потреба складає 214 ставок, а додаткова – 98 ставок.

Розрахунок потреби у фахівцях фізичної культури і спорту для вищих навчальних закладів Харківської області III-IV рівнів акредитації складає 476 ставок на 2000-2001 навчальний рік.

Стан забезпеченості фахівцями системи вищих навчальних закладів Харківської області характеризується укомплектованістю. Для проведення не менш 4-ох занять на тиждень у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації додаткова потреба складає 20%, а у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації тільки 2%.

Аналіз кадрової забезпеченості та потреби у фахівцях показав, що система освіти Харківської області на цей період, з урахуванням сучасних нововведень, методичних розробок і отриманих розрахунків, забезпечена фахівцями на 77,2%, а додаткова потреба складає 22,8%. Ми вважаємо, що така ситуація, виходячи з показників, отриманих за даною методикою визначення потреби у фахівцях

фізичної культури і спорту за умови нововведень держави в системі освіти, склалася не тільки в Харківській області, а і в інших областях України.

Розрахунок потреби спортивних шкіл в тренерах здійснювався для чотирьох типів груп: початкової підготовки, навчально-тренувальних, спортивного удосконалення і вищої спортивної майстерності. Для кожного типу груп цей розрахунок здійснювався окремо із подальшим підсумовуванням. Такий спосіб припускає можливість визначення потреби в тренерах у випадку їх роботи з групами одного типу, або із загальним врахуванням усіх занять і всіх груп, незалежно від їх типу.

Кількісний розрахунок потреби спортивних шкіл в тренерах здійснюється за формулою (5):

$$ПТ = (КГТ : КС) : (Н \times \Delta Н) \quad (5)$$

де ПТ – загальна потреба у фахівцях;

КГТ – кількість годин занять на тиждень однієї групи;

КС – кількість спортсменів;

Н – навантаження викладача в годинах на тиждень;

$\Delta Н$ – середня наповненість групи.

Відповідно до отриманих даних загальна потреба в тренерських кадрах спортивних шкіл Харківської області склала 1195 штатних посад, а додаткова потреба 137 (табл.6).

Таблиця 6

Результати розрахунку потреби спортивних шкіл Харківської області у посадах тренерів

Показники	За звітм форми 5-ФК (посад)	За нашим розрахунком (посад)
Штатні тренери	1058	1195
Кількість спортсменів, які займаються в одного тренера	62	55

У п'ятому розділі «Цільова програма потреби у фахівцях фізичної культури і спорту» – проведено аналіз реалізації програмно-цільових заходів у системі роботи комітетів з питань фізичної культури і спорту Харківської міської і районної рад. Також розроблено і апробовано перспективний план потреби у фахівцях фізичної культури і спорту м. Харкова на 2001-2005 р.

При розробці цільової програми і перспективного комплексного плану потреби у фахівцях були враховані загальні (методологічні) особливості

програмно-цільового методу планування, які вимагають розробки і реалізації цілей, засобів їх досягнення, ресурсів, чіткого розмежування відповідальності, яка впливає із кінцевих результатів програми.

Були сформульовані наступні вимоги, які повинні задовольняти проекти програми:

1. Структура програми передбачає сукупність взаємодоповнюючих комплексних заходів, спрямованих на інтенсифікацію на місцевому рівні процесів визначення потреби у фахівцях фізичної культури і спорту.
2. Програма є диференційованою щодо рішення окремих комплексних завдань.
3. У програмі точно окреслені роботи за ознаками: зміст, тривалість, спрямованість на об'єкт, адресність конкретним виконавцям.
4. Програма передбачає організаційні форми управління нею, розподіл відповідальності між виконавцями, характер взаємодії між ними (адміністративне підпорядкування, координація, контроль, функціональна і міжгалузева взаємодія то ін.)
5. Програма повинна бути зручною для практичного використання.

В якості основних критеріїв побудови програми були виділені: повнота охоплення функцій управління, доцільність планованих заходів, своєчасність їхнього забезпечення, організаційна чіткість у вирішенні завдань програми, практичність. Структура розробленої програми передбачала наступні компоненти: цільовий, структурний, ресурсний, організаційно-технічний, результативний.

Генеральна мета програми – удосконалення управління фізичною культурою і спортом для визначення потреби у фахівцях. Вона представлена як узагальнена якісна характеристика процесів планування потреби фахівців, що відбиває прогресивний розвиток.

Перспективний план потреби у фахівцях фізичної культури і спорту включає основні заходи, спрямовані на удосконалення роботи органів управління фізичною культурою і спортом, удосконалення механізму визначення потреби в кадрах, збереження і зміцнення штату фахівців, регулювання потреби в кадрах на основі інноваційних підходів у реальних умовах, застосування наукових методів дослідження ринку зайнятості.

Перспективний план потреби у фахівцях фізичної культури в м. Харкові включає всі основні розділи, що визначають спрямованість діяльності державних та громадських органів управління фізичною культурою і спортом, управління освіти й науки, адміністрацій спортивних споруд, спортивних шкіл, дитячих дошкільних установ, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, житлово-комунальних та інших структур із раціоналізації процесів кадрового забезпечення галузі. План складався за сприянням комітету з питань

фізичної культури і спорту Харківської міської Ради і знаходиться під його контролем, що посилює координаційну роль в цій діяльності роботи, яким є забезпечення кадрами фахівців фізичної культури і спорту організацій у м. Харкові.

ВИСНОВКИ

1. Ретроспективний аналіз діяльності державних та громадських органів управління фізичною культурою і спортом виявив істотні розбіжності у прийнятті рішень з кадрових проблем, що створює необхідність покращення сумісної діяльності для ефективнішого вирішення кадрових проблем на основі положень і вимог Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації».

2. У дослідженнях виявлені загальні й окремі чинники, що впливають на забезпеченість фахівцями фізичної культури і спорту, реальна можливість усунення яких полягає в чітких взаємозв'язках й взаємодіях законодавчої і виконавчої влади, суб'єкта й об'єкта, керівника і підлеглих. Отримані дані дозволяють стверджувати, що для зміни ситуації державні органи управління повинні передбачати необхідне фінансування, підготовку, перепідготовку кадрів, а також задоволення потреби сфери в кваліфікованих фахівцях фізичної культури і спорту.

3. Аналіз практичної діяльності державних та громадських органів управління фізичною культурою і спортом, органів управління освіти і науки визначив організаційні резерви, які показали, що введення 90,1% посад фахівців з фізичного виховання в дитячих дошкільних установах Харківської області вимагає розробки таких показників: 1) визначення тижневого педагогічного навантаження діяльності фахівців; 2) розширення фінансування і виділення засобів на створення сучасних умов матеріально-технічного забезпечення.

4. Дослідження показало про незадовільне виконання Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо введення 3-го уроку фізичного виховання. Тільки у 12,5% загальноосвітніх школах Харківської області такий урок було введено. Складнощами введення 3-го уроку наше дослідження визначило декілька причин: 1) відсутність необхідного фінансування системи освіти і розробки нових типових та індивідуальних навчальних програм фізичного виховання; 2) низький рівень матеріального, кадрового, методичного, медичного забезпечення; 3) недостатнє використання сучасних наукових підходів щодо організації і управління цим процесом.

5. Розрахунки показали, що система освіти Харківської області на період 1999-2001 р. з урахуванням сучасних нововведень, методичних розробок і

отриманих нами розрахунків, забезпечена фахівцями на 77,2%, а додаткова потреба складає 22,8%. Ми вважаємо, що таке положення, виходячи з показників, отриманих за нашою методикою визначення потреби у фахівцях фізичної культури і спорту, складається не тільки в Харківській області, але й в інших областях України.

6. Аналіз системи управління фізичною культурою і спортом показав, що державним органам освіти, фізичної культури і спорту доцільно володіти і використовувати методику визначення потреби в кадрах. Створена на її основі цільова програма потреби у фахівцях фізичної культури і спорту, у якій враховані перспективні показники потреби фахівців фізичного виховання, дозволить ефективно враховувати наявні недоліки у всіх структурах системи освіти.

7. На основі проведеного дослідження кадрової політики в сфері фізичної культури і спорту розроблено методику визначення потреби у фахівцях, формули розрахунків і їхні основні компоненти; вписані рекомендації з удосконалення кадрового забезпечення навчальних закладів системи освіти і системи органів управління фізичної культури і спорту. Впровадження отриманих результатів у діяльність органів управління фізичної культури і спорту дозволить з урахуванням сучасних соціально-економічних умов, раціонально формувати й успішніше виконувати координуючу і контролюючу функції для підготовки й розподілу фахівців у сфері фізичної культури і спорту в регіоні.

8. Розробка цільової комплексної програми потреби фахівців фізичної культури і спорту дає можливість підвищити роль виконавчої влади з питань визначення потреби у підготовці фахівців фізичної культури і спорту в Україні на основі науково обґрунтованої методики визначення потреби у кадрах. Відповідно до цього наука про фізичну культуру повинна орієнтуватися на створення нової методології у кадровій політиці, що відповідає потребам перспективи, враховує особливості винишнього стану сфери і її подальшої зміни.

9. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що державне регулювання потреби у фахівцях фізичної культури і спорту повинне мати чіткішу структуру визначення і можливості кадрового забезпечення. На цьому етапі розвитку фізичної культури і спорту в Україні з'явилася необхідність на науковій основі впровадити механізм управління визначення потреби в кадрах, а розробка такого механізму вимагає застосування системного і комплексного підходів. Розробка концепцій, комплексних і цільових програм розвитку фізичної культури і спорту, методики визначення, прогнозування і задоволення потреби у фахівцях фізичної культури і спорту – це системне вирішення цієї проблеми.

СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Горбенко А.В. Проблемный подход к созданию механизма управления потребности в подготовке специалистов физической культуры и спорта // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.праць / Під ред. С.С. Єрмакова. - Харків: ХХПІ. - 1998. - № 6. - С. 20-23.
2. Горбенко А.В. Оценка значимости квалифицированного специалиста в сфере физической культуры и спорта // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб.наук.праць / Під ред. С.С. Єрмакова. - Харків: ХХПІ. - 1999. - № 15. - С. 45-48.
3. Горбенко А.В. Пути оптимизации деятельности органов управления физической культурой и спортом для решения кадровой проблемы // Слобожанський науково-спортивний вісник. - Харків: ХаДПФК. - 1999. - Вип.2. - С. 112-115.
4. Горбенко А.В. Аналитический подход к изучению проблемы потребности в специалистах физической культуры и спорта // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб.наукових праць. - Луцьк: Медіа. - 1999. - С. 133-136.
5. Горбенко О. Фізична культура як цінність українського сучасного суспільства // Молода спортивна наука України. - Львів: МДПФК. - 2000. - Вип.4. - С. 7-9.
6. Горбенко А.В. Показатели прогностической потребности в квалифицированных специалистах детско-юношеских спортивных школ Харьковской области // Вісник Харківського університету. - Харків: ХНУ. - 2001. - №506. - Ч.2. - С. 24-27.
7. Горбенко А.В. К научному обоснованию проблемы определения потребности кадрового потенциала в сфере физической культуры // Научно-практические проблемы преподавания физической культуры в высших учебных заведениях. - Белгород: БЮИ. - 1999. - С. 46-51.
8. Приходько Н.П., Горбенко А.В. К вопросу кадрового обеспечения отрасли физической культуры и спорта в условиях современных реформ // Современные психолого-педагогические технологии в подготовке специалистов по физической культуре и спорту. - Москва-Белгород: БГУ. - 1999. - С. 12-16.
9. Гузенко Б., Горбенко А. Системный подход к анализу современного состояния кадрового обеспечения физической культуры и спорта Харьковской области // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Зб.наук.праць - Рівне: ПринтХауз. - 2001. - Випуск 2. - С. 343-346.

10. Горбенко О. Проблеми кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту // Тези доповідей II Всеукр. науково-практичної конф. для студентів та аспірантів фізкультурних навчальних закладів «Фізична культура, спорт та здоров'я». – Харків: ХадіФК. – 2000. – С. 28-29.
11. Горбенко А. Современный уровень потребности в специалистах физической культуры и спорта // Тези доповідей IV Міжнар. науковий конгрес «Олімпійський спорт і спорт для всіх: проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації». – Київ: Олімпійська література. 2000. – С. 471.

АНОТАЦІЇ

Горбенко О.В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Харківська державна академія фізичної культури, Харків, 2002.

У дисертації на основі системно-комплексного підходу проаналізовано кадрову політику держави, яку проведено в сфері фізичної культури і спорту. Отримано розрахунки показників загальної, додаткової і прогностичної потреби у фахівцях фізичного виховання дитячих дошкільних установ, загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I-II, III-IV рівнів акредитації, спортивних шкіл Харківської області. Розроблено цільову програму і перспективний комплексний план потреби у спеціалістах фізичної культури і спорту м. Харкова на 2001-2005 рр. Розглянуто механізм управління потребою в кадрах державними і громадськими органами управління фізичної культури і спорту, що формують стратегічні підходи до планування і прогнозування розвитку кадрового забезпечення сфери, розробляють і створюють цільовий напрямок раціонального використання забезпечення фахівцями фізичної культури.

Дослідники вказують і обґрунтовують ефективність проєктних заходів, що свідчить про різнобічний і ефективний вплив планованих заходів на поліпшення якості управлінських рішень, підвищення науковості управління, поліпшення координації діяльності, визначення кількісних і якісних перспектив розвитку сфери, детальне вивчення кадрових проблем.

Ключові слова: сфера фізичної культури і спорту, державні і громадські органи управління фізичної культури і спорту, системно-комплексний підхід, кадрове забезпечення, потреба у фахівцях.



Горбенко А.В. Научно-методическое обоснование кадровой потребности сферы физической культуры и спорта в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Харьковская государственная академия физической культуры, Харьков, 2002.

В диссертации на основе системного и комплексного подходов анализируется кадровая политика государства, проводимая в сфере физической культуры и спорта, исследуется процесс формирования кадрового потенциала учреждений и организаций системы образования. Рассматривается влияние инновационных подходов на данные объекты при введении должностей специалистов физической культуры, увеличении количества обязательных занятий физическим воспитанием, повышении уровня профессионального образования физкультурных кадров.

Ретроспективному анализу кадровой политики в сфере физической культуры и спорта подвергается кадровое обеспечение физической культуры и спорта, который дал возможность установить, что за исследуемый период в стране осуществлялось преобразование системы подготовки кадров для удовлетворения потребности в них, видоизменялась и росла сеть учебных заведений, применялись различные формы обучения и подготовки, накапливался научный и методический потенциал сферы. Рост преобразований основывался на государственной политике, где центральными задачами стали: организационно обеспечить развитие массового физкультурного движения, расширить сеть физкультурных учебных заведений, удовлетворить потребность в квалифицированных специалистах.

В исследованиях рассматривается современная система подготовки специалистов физической культуры, которая начиная с 90-х годов, преобразована в форму ступенчатого и непрерывного образования, обусловленного изменениями социально-экономического состояния страны. Анализируется сегодняшняя практика физкультурного движения которая требует осуществления подготовки специалистов по аэробике, восточным единоборствам, менеджменту, маркетингу, рекреации в соответствии со складывающимися потребностями в условиях рыночных отношений, а начинавшаяся подготовка специалистов для инвалидного спорта потребует научного подхода в осуществлении этого процесса. Такая система направлена на удовлетворение потребности общества в специалистах разного уровня образования и профессиональной направленности.

В работе раскрываются элементы ценностного подхода к изучению социального значения специалистов в сфере физической культуры и спорта.

Определено отношение специалистов физической культуры и спорта к ценностям в современном обществе. Выявлены общие и частные факторы, влияющие на кадровое обеспечение отрасли. Распределение факторов позволило установить, что государственная кадровая политика должна базироваться на необходимом финансировании, научно обоснованном управлении и организации, правовой и социально-экономической защищенности кадров.

В ходе анализа значимости профессиональной деятельности квалифицированных специалистов по основным направлениям внедрения физической культуры и спорта получены данные, свидетельствующие о необходимости решения кадровых проблем физкультурно-оздоровительной деятельности в учебно-воспитательной сфере физического воспитания.

В диссертации обоснованы основные компоненты методики определения потребности в специалистах. Получены расчёты показателей общей, дополнительной и прогностической потребности в специалистах детских дошкольных учреждений, общеобразовательных школ, профессионально-технических учебных заведений, высших учебных заведений I-II, III-IV уровней аккредитации, спортивных школ Харьковской области. Разработана целевая программа потребности в специалистах физической культуры и спорта г. Харькова, которая в своей структуре охватывает совокупность взаимосвязанных мероприятий, дифференцирует решения кадровых проблем относительно комплексных задач, определяет организационные формы управления и распределения ответственности среди исполнителей. Разработанный перспективный комплексный план потребности в специалистах физической культуры и спорта г. Харькова на 2001-2005 г., предусматривает направления на все объекты управления: детские дошкольные учреждения, общеобразовательные школы, профессионально-технические учебные заведения, высшие учебные заведения I-II и III-IV уровней аккредитации, спортивные школы, отражает функциональную направленность, где учтены все функции управления, целевую направленность, что позволяет более успешно решать поставленные задачи.

В работе рассмотрен механизм управления потребностью в кадрах, где государственные и общественные органы управления физической культурой и спортом, формирующие стратегические подходы к планированию и прогнозированию развития кадрового обеспечения сферы, разрабатывают и создают целевое направление рационального использования обеспечения специалистами физической культуры.

Исследователи указывают и обосновывают эффективность проектируемых мероприятий, свидетельствующую о разностороннем и эффективном воздействии планируемых мероприятий на улучшение качества управленческих решений.

повышение научности управления, улучшение координации деятельности, определение количественных и качественных перспектив развития сферы, детальное изучение кадровых проблем.

Ключевые слова: сфера физической культуры и спорта, государственные и общественные органы управления физической культурой и спортом, системно-комплексный подход, кадровое обеспечение, потребность в специалистах.

Gorbenko A.V. Scientific-methodical substantiation of personnel need in the field of physical training and sports in Ukraine - Manuscript.

Thesis on defending higher degree of the candidate of sciences on physical education and sports 24.00.02 – physical culture, physical education of different groups of population. – Kharkiv State Academy of Physical Training, Kharkiv, 2002.

The personnel policy of the state carried out in the field of physical training and sports on the basis of the system and complex approach is analyzed in the thesis. The accounts of parameters of general, additional and forecast requirements of the experts of physical education of nursery schools, comprehensive schools, technical schools of I-II levels of accreditation, higher educational establishments of III-IV levels of accreditation, sports schools of Kharkiv area are received. The goal program and perspective complex plan of personnel need of physical training and sports in Kharkiv for 2001-2005 years are developed. The mechanism of management of need in the staff of by state and public bodies of management of physical training and sports is considered. These bodies from the strategical approaches to planning and forecasting the development of personnel maintenance of the field, develop and create goal tendency ration usage of maintenance by the staff in the field off physical training.

The researchers point and substantiate the effectiveness of project actions, which testify to different and effective influence of planning actions to improvement the quality of management decisions, increase the scientific character of management, improvement the coordination of activity, determination quantitative and qualitative perspectives of the field development, detail study of personnel problems.

Key words: field of physical training and sports, state and public bodies of management of physical training and sports, system and complex approach, personnel maintenance, personnel need.